

Dk. Dave Mathewson, Fasihi ya Agano Jipya, Hotuba ya 4, Uyahudi na Maadili ya Kijamii

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Hii ni Mhadhara wa 4 katika Historia ya Agano Jipya na Fasihi ya Dk. David Mathewson juu ya Uyahudi na Maadili ya Jamii.

Dk. Mathewson. Hebu tufungue kwa maombi. Na kisha tumekuwa wiki hii na labda wiki ijayo, tumekuwa tukiangalia historia na mazingira katika maandalizi ya kuangalia hati za Agano Jipya. Tumekuwa tukijaribu kuchora picha pana sana, kisiasa, kihistoria, kidini, na leo, kitamaduni, kuhusu kile kilichokuwa kikiendelea kuelekea na kuzingatia haswa kipindi cha wakati ambacho Agano Jipya liliandikwa kama aina ya kuanzisha msingi na msingi wa kwanini Agano Jipya liliandikwa. Tena, kutambua kwamba Agano Jipya lilikua kutokana na hali maalum za kihistoria, kidini, na kitamaduni zilizoathiriwa nao, kuzijibu, kuzikoso, n.k.

Tulizingatia sana hivi karibuni juu ya asili ya kidini na tuliona kwamba kutoka kwa Wagiriki-Warumi katika ulimwengu wa Ugiriki na ulimwengu wa Kirumi ambao sasa ulikuwa ufalme mkubwa na pia kutoka kwa ulimwengu wa Kiyahudi kulikuwa na chaguzi na ushawishi anuwai wa kidini unaopatikana. Lakini pia tuliona kwamba dini na siasa hazikutofautishwa kwa urahisi. Hasa hiyo ilikuwa kweli katika ulimwengu wa Greco-Roman uaminifu kwa Roma ulibeba athari za kidini pia.

Kwa hivyo, haukuwa na mgawanyiko huo mkali kati ya dini na siasa ambao mara nyingi tunaweza kuwa na mwelekeo wa kufikiria. Kwa hivyo leo nataka kuhitimisha hilo na kuanza pia kuzingatia kidogo juu ya asili ya kitamaduni. Je, ni baadhi ya mitindo mikuu? Tena, kuchora viboko vipana sana, ni nini mwenendo mkubwa kijamii, baadhi ya maadili ya kijamii ambayo yanatawala jinsi watu wanavyohusiana, na jinsi watu walivyoishi na kufikiria ambayo ilikuwa na ushawishi kwa baadhi ya mambo tunayosoma katika Agano Jipya? Halafu nataka pia kukupa mifano kadhaa ya maandishi ya Agano Jipya ambapo kuelewa asili ya kihistoria, kijiografia, na kitamaduni kunaweza kuleta tofauti kidogo katika jinsi tunavyoisoma.

Lakini hebu tufungue kwa sala kwanza. Baba, tena, tunakumbuka ukubwa wa kazi ya kujaribu kuelewa kile ambacho sio chini ya neno lako na ufunuo kwetu. Kwa hivyo, tunaomba uwezeshaji wako kufikiria wazi juu yake, kuleta yote tuliyo nayo na yote tuliyo nayo na mawazo yetu bora kwa kazi ya kujaribu kutambua ufunuo wako kwetu, sio tu kwa watu wako katika karne ya kwanza lakini jinsi unavyoendelea kusema katika neno lako kwa watu wako leo. Kwa jina la Yesu, tunaomba, amina.

Sawa, jambo moja ninalotaka kufanya kabla ya kuzingatia asili ya kitamaduni, utaona sehemu katika maelezo yako kufuatia majadiliano yetu ya chaguzi za kisiasa za kidini

ya Kiyahudi. Mimi kwa kusema mengi, kwa sababu hiyo, wasomi wengi mara nyingi huwa na tabia ya kuzungumza juu ya Uyahudi.

Hiyo ni, inaonekana kuna aina anuwai ya, au angalau harakati ndani ya Uyahudi, angalau vyama vingine, sio kwamba kila mtu alipaswa kuwa wa mmoja wao. Inaonekana kumekuwa na Uyahudi wa kawaida, lakini idadi ya vyama ndani yake. Lakini kuhusiana na hilo nina sehemu katika maelezo yako inayoitwa Fasihi ya Uyahudi.

Na sitaki kuangalia hayo yote. Ninataka tu kugusia mbili au tatu kati ya hizi ambazo unaweza kuwa unazifahamu au unaweza kukutana nazo katika usomaji wako, ili tu uelewe. Nilipokuwa nikikua, nilikuwa nikifikiri kwamba Agano Jipya ndicho kitabu pekee ambacho kiliwahi kuandikwa katika karne ya kwanza.

Lakini kwa kweli, Agano Jipya ni sehemu tu ya fasihi nzima ambayo ilikua kabla ya wakati na hata baada ya wakati wa Agano Jipya. Na mara nyingi inaweza kutusaidia kuelewa kile watu walikuwa wakifikiria au jinsi walivyotafsiri ahadi ya Mungu, jinsi walivyoelewa maana ya kuwa Myahudi au kuwa watu wa Mungu. Na hiyo mara nyingi hutoa ufahamu juu ya jinsi tunavyosoma Agano Jipya na kile waandishi wa Agano Jipya wanaweza kuwa wanafikiria au kufanya au kujibu pia.

Nataka tu kuangazia tatu kati ya hizi. Ya kwanza ni nambari mbili katika fasihi hii ya Uyahudi, na hiyo ndiyo inayojulikana kama Mishnah. Kama hadithi inavyosema, pamoja na hii, lazima urudi kwenye Agano la Kale sasa, pamoja na sheria ambayo alipewa Musa, unakumbuka, haswa vitabu vya Kutoka, Mambo ya Walawi, na Kumbukumbu la Torati vinaelezea sheria ya Musa, sheria ambayo Mungu alimpa Musa.

Pamoja na sheria iliyoandikwa, kama hadithi inavyosema, kulikuwa na mapokeo ya mdomo au sheria ya mdomo ambayo alipewa Musa pia. Lakini hoja ninayotaka kuifanya pamoja na sheria iliyoandikwa, ilikua na amri za mdomo na sheria ya mdomo na mila ya mdomo ambayo ilipitishwa kwa mdomo badala ya kwa maandishi. Lakini karibu 200 BK, kwa hivyo hii ni takriban miaka 150 hadi 100 baada ya kipindi cha kuandika Agano Jipya, karibu 200 BK, kundi hili la fasihi ya mdomo liliandikwa na kuratibiwa kwa fomu ya maandishi katika hati inayojulikana kama Mishnah.

Unaweza kupata Mishnah, tafsiri yake ya Kiingereza, katika maktaba yetu. Lakini ingawa inakuja, unaweza kujiuliza kwa nini tunazungumza juu ya hati ambayo ni miaka mia moja au zaidi baadaye kuliko Agano Jipya. Kwa sababu ilikuwa na habari ambayo ilipitishwa kwa mdomo, mara nyingi inaweza kuonyesha jinsi Wayahudi na wengine walivyokuwa wakifikiria juu ya maswala tofauti tayari katika karne ya kwanza, ingawa iliratibiwa na kuandikwa karibu 200 BK.

Kwa hivyo ndivyo Mishnah ilivyo. Pamoja na sheria iliyoandikwa aliyopewa Musa, kulikuwa na mila ya sheria ya mdomo ambayo ilikua karibu nayo, na kwamba sheria ya mdomo hatimaye ilijitolea kuandika katika hati hii ambayo tunajua kama Mishnah. Kipande kingine cha maandishi unachohitaji kujua ni kinachofuata cha mwisho, Targums.

Targums kimsingi iliibuka hivi. Katika nchi ya Palestina, kama lugha ya Kiaramu, unatarajia kukumbuka kutoka kwa Agano la Kale kwamba Agano la Kale liliandikwa kimsingi kwa lugha gani? Kila mtu anajua Kiebrania, isipokuwa sehemu kadhaa ndogo katika Agano la Kale, ambazo ziliandikwa kwa Kiaramu. Agano la Kale liliandikwa kwa Kiebrania.

Hata hivyo, watu wa Palestina walipoanza kuzungumza Kiaramu, kulikuwa na hitaji, hasa walipokutana katika masinagogi yao kwa ajili ya ibada, Biblia iliposomwa na kuelezewa na kufafanuliwa, kulikuwa na haja ya kufanya hivyo katika lugha yao, lugha ya Kiaramu. Hatimaye, tafsiri hizi za Kiaramu na ufafanuzi pia ziliratibiwa na kuandikwa. Ingawa mwanzoni walichukua aina za mahubiri na mawasilisho ya mdomo, wao pia walikuwa wamejitolea kuandika kwa fomu ambazo sasa tunajua kama Targums.

Tena, walikuja miaka mia kadhaa baada ya Agano Jipya, lakini bado wanaweza kujumuisha kile Wayahudi katika karne ya kwanza walifikiria na jinsi walivyotafsiri na kuelewa Agano la Kale. Kwa hivyo, Mishnah, tena rekodi iliyoandikwa ya sheria ya mdomo ambayo ilipitishwa katika Uyahudi, Targums, aina ya ufafanuzi wa Kiaramu, na tafsiri za Agano la Kale ambazo pia ziliandikwa. Ya mwisho ambayo tayari tumezungumzia, lakini ya mwisho ambayo ni muhimu ni Vitabu vya Kukunjwa vya Bahari ya Chumvi.

Tulizungumza juu ya Waesene na jamii ya Qumran. Nyaraka tulizo nazo ambazo zinashuhudia kwa jamii ya Qumran, nilikuonyesha picha ya pango hilo. Kuna safu ya mapango ambapo walifunua hati hizi ambazo tunajua kama Hati-kunjo za Bahari ya Chumvi.

Nyaraka hizi zina mambo kadhaa ya kuvutia. Baadhi ya hati hizi kwa kweli ni maoni, kwa mfano, juu ya vifungu vya Agano la Kale kuonyesha jinsi kuanzishwa kwa jamii ya Qumran kulitarajiwa na kutabiriwa katika Agano la Kale. Kwa hivyo, mara nyingi wangechukua fasihi ya kinabii na ingekuwa ufafanuzi kuonyesha kwamba manabii walitarajia kuanzishwa kwa jamii hii ya Qumran.

Kumbuka, jamii ya Qumran ilikasirishwa sio tu na utawala wa Kirumi lakini na jinsi mambo yalivyokuwa yakiendelea huko Yerusalemu. Walidhani Yerusalemu na hekalu zilikuwa mbovu. Na kwa hivyo, waliondoka, wakajitenga, na kuondoka jangwani ili kuanzisha madhehebu yao wenyewe, harakati zao wenyewe ndani ya Uyahudi.

Na ili kuhalalisha hilo, mara nyingi walikata rufaa kwa vifungu vya Agano la Kale ili kuonyesha kwamba vilikuwa utimilifu wa kweli wa kile manabii walikuwa wakizungumzia. Walikuwa hekalu la kweli la Mungu. Pia unapata hati zinazohusiana na, kwa mfano, kulikuwa na utawala mkali ambao ulipaswa kufuatwa ili kuwa mwanachama wa jamii ya Qumran na hata vipindi vya majaribio.

Ungefanya kazi hadi viwango na kufaulu mtihani ili kuwa aina ya mwanachama kamili wa jamii ya Qumran. Moja ya kufurahisha niliyokuwa nikisoma siku nyingine ni ikiwa, nadhani niliwaambia watoto wangu hivi pia, wakati ulikuwa, ikiwa ulikuwa na mtoto ambaye aliasi, uliwapeleka kwa wazee, na mtoto alipigwa mawe hadi kufa kwa sababu ya jinsi alivyotenda. Kwa hivyo, una amri kama hizo.

Je, wanapaswa kutenda vipi na kuishi ndani ya jumuiya hii, ndani ya jumuiya ya Qumran? Kwa hivyo, hati za Qumran ni muhimu kwa sababu zinatuambia angalau kile Wayahudi wengine wakati wa siku hii, walikuwa wakifikiria, jinsi walivyotafsiri Agano la Kale, walielewa nini walipofikiria Masihi anayekuja, nk. Kwa hivyo, huko, Uyahudi una fasihi nyingi, na hii ni mifano mitatu tu, Mishnah, Targums, na Hati-kunjo za Bahari ya Chumvi, ambayo hutusaidia kuchora picha ya dini ya Kiyahudi na Uyahudi na watu wa Mungu, kile walichofikiria, kile walichofundisha, jinsi walivyoishi katika karne ya kwanza wakati Agano Jipya lilipoibuka. Na tena, mara nyingi tutarejelea baadhi ya hati hizi ambazo zinaweza kutusaidia kuelewa na kuangazia sehemu fulani za Agano Jipya.

Sasa, baada ya kuzungumza kidogo juu ya hali ya hewa ya kisiasa na mazingira, na kisha mazingira ya hali ya hewa ya kidini, katika ulimwengu wa Ugiriki na Kirumi, na vile vile ulimwengu wa Kiyahudi pia, nataka kuzungumza kidogo juu ya, tena, kwa ujumla sana juu ya mazingira ya kitamaduni, nikifikiria kulingana na kanuni gani za kitamaduni ziliamua au kuamuru jinsi watu walivyohusiana na jinsi walivyoishi. Ni mambo gani waliyothamini kitamaduni ambayo yaliathiri maamuzi waliyofanya na jinsi walivyohusiana? Umuhimu wa hii ni kwamba wakati mwingine maadili yao ya kitamaduni yalikuwa tofauti sana na yetu. Na kwa hivyo, unaposoma maandishi, haswa maandishi ya zamani kama Agano la Kale na Jipya, sehemu ya ugumu ni wakati tunasoma marejeleo fulani ya kitamaduni, tabia inaweza kuwa hata bila kujua kuzisoma na kuzitafsiri kwa kuzingatia maadili na uzoefu wetu wa kitamaduni.

Badala ya kwanza kujaribu kujitenga na kutambua umbali ambao unapaswa kupitishwa ili kuelewa maandishi kwa kuzingatia kanuni zake za kitamaduni na maadili ambayo yangeamua jinsi watu walivyofikiria na kuishi maisha yao. Na tena, nataka tu kutambua maadili kadhaa kati ya hayo au matatu ya maadili hayo ya kijamii. Ya kwanza ni ile ambayo nimeita epuka aibu kwa gharama yoyote.

Hii inatokana na wazo kwamba labda zaidi ya tunavyozoea leo kufuata ilikuwa muhimu sana, kwa maana, kanuni za kitamaduni au thamani. Hiyo ni, kuepuka aibu kwa gharama yoyote. Ikiwa uliishi katika karne ya kwanza, ilikuwa ni wajibu wako

kutenda kwa njia ambayo ilikuwa ya heshima na haikuleta aibu kwako mwenyewe au kwa familia yako kwa gharama yoyote.

Tena, kimsingi ilikuwa jamii ambayo iliamua ni nini kinachojumuisha tabia ya aibu, na ni nini kinachojumuisha tabia ya heshima. Na ulipaswa kutenda kulingana na kanuni hizo. Kwa hivyo, katika jamii ambayo wakati mwingine tumezoea kuwa mtu wetu wenyewe na kujivunia kanuni za jamii, katika karne ya kwanza, haukufanya hivyo.

Ulizingatia viwango vinavyofaa vya kitamaduni. Kwa hivyo, epuka aibu kwa gharama yoyote. Tenda kwa njia ambayo ni ya heshima.

Ikiwa tabia yako ilikuwa heshima, heshima yako ilitiliwa shaka, ulitenda kwa njia ya aibu. Ilibidi ufanye kile kilichohitajika ili kurejesha heshima yako. Kwa mfano, katika Agano Jipya, Injili zote, haswa Injili za Synoptic zinarekodi Yesu akihojiwa, haswa kuelekea mwisho wa Injili, kabla tu ya kukamatwa na kusulubiwa kwa Yesu.

Mara nyingi, Injili zinamrekodi Yesu katika mgongano na baadhi ya vikundi tulivyozungumzia, Mafarisayo na Masadukayo. Na mara nyingi wanachofanya ni kujaribu kumnasa Yesu kwa kuuliza maswali. Na nadhani njia ya kushughulikia maswali hayo sio tu kuyaona kama kujaribu kumkwaza Yesu, lakini kwa upande mwingine, maswali hayo pia yanakusudiwa kupinga heshima ya Yesu.

Katika jamii na utamaduni ambao ulithamini heshima na kudumisha heshima ya mtu kuliko yote, wakiishi kulingana na kanuni zinazofaa za heshima, ikiwa Mafarisayo na Masadukayo wangeweza kumfanya Yesu ajikwae, ikiwa wangeweza kupinga heshima yake na kumletea aibu, basi hilo lingekuwa jambo zuri machoni pao. Kwa hivyo, cha kufurahisha, basi Yesu mara nyingi anapinga heshima yao kwa kuuliza maswali mara moja. Njia nyingine ambayo unaweza kujiletea aibu, kwa mfano, ni ikiwa mtu alikufanyia kitu, hii itaenda, hii inakwenda pamoja na nambari ya tatu ya kitamaduni au thamani ambayo tutaangalia kwa muda mfupi.

Lakini ikiwa mtu alikufanyia kitu, kama kukupa pesa au mahali pa kukupa kazi au kitu kama hicho, kushindwa kuonyesha shukrani, kushindwa kuonyesha shukrani kwa njia inayofaa ilikuwa kujiletea aibu. Ilikuwa ni kutenda kwa aibu. Kwa hivyo tena, ilikuwa heshima kuzungumza vizuri na kukiri na kuonyesha tu shukrani kubwa kwa mtu ambaye alikuwa amekupa faida fulani kifedha au vinginevyo.

Kwa hivyo, epuka aibu kwa gharama yoyote. Mfano mwingine mmoja, kuna mfano wa kupendeza ambao Yesu anafundisha. Ikiwa unakumbuka, mtu ambaye alikuwa kitandani usiku wa manane na mtu, kwa kweli jirani yake, mtu alikuja nyumbani kwa jirani yake na kumwomba mkate, mtu ambaye alikuwa akisafiri tena, jambo la heshima kufanya ni kumkubali mtu huyo na kuwapatia.

Ingekuletea aibu kumgeuza mtu huyo. Lakini mtu huyu hana mkate na tena, itakuwa aibu kwake kutotoa chakula. Kwa hivyo, anaenda nyumbani kwa jirani yake ambaye amelala na familia yake sakafuni na anabisha hodi mlangoni na inasema kwamba mtu huyo ambaye alikuwa amelala, ingawa hakutaka kuamka, alifanya hivyo.

Hiyo ilimaanisha labda kukanyaga watoto wake na familia yake na kuwaamsha, lakini alifanya hivyo. Sababu? Kwa sababu ingekuwa aibu kwake kutoamka na kukidhi hitaji la mtu huyu na kumpa jirani yake mkate ili jirani yake aweze kumlisha mtu mwingine. Kwa hivyo, wazo hili la kutenda kwa njia ambayo ni ya heshima, kuepuka aibu kwa gharama yoyote, lilikuwa thamani muhimu ya kitamaduni.

Mwingine, hakuna mtu ni kisiwa. Kwa muhtasari tu, muhimu zaidi kuliko wewe ulikuwa nani kama mtu binafsi ilikuwa kikundi ambacho ulikuwa wao. Kwa hivyo familia yako, familia yako kubwa, na kadhalika, ilikuwa muhimu zaidi kuliko ulivyokuwa kama mtu binafsi.

Na tamaduni zingine katika ulimwengu wetu zina wakati rahisi wa kuelewa hiyo kuliko zingine. Ya mwisho ni wateja na wateja wao. Hii ilionekana kuwa nguvu muhimu sana ya kitamaduni katika karne ya kwanza.

Na jinsi ilivyokuwa hii, mlinzi, na unahitaji kujua maneno haya mawili, na nguvu hii ya kitamaduni itajitokeza katika maeneo kadhaa katika Agano Jipya, haswa tunapofika kwenye kitabu cha 1 Wakorintho. Hii inaonekana kuwa kila mahali wakati mwingine. Lakini uhusiano wa mlinzi na mteja katika karne ya kwanza ulikwenda hivi.

Na imefungwa kidogo na ile ya kwanza, kuepuka aibu kwa gharama yoyote. Uhusiano wa mlinzi na mteja ulikwenda hivi. Mlinzi alikuwa kawaida, ingawa wasomi matajiri walikuwa wachache katika karne ya kwanza, tutaona kwamba kwa muda mfupi tu, mlinzi alikuwa mtu tajiri wa jamii.

Kile mlinzi anaweza kuchagua kufanya ni kutoa au kupanua baadhi ya faida hizo kwa mtu ambaye hakuwa na mengi au ambaye alikuwa na kidogo cha kufanya au chini zaidi ya ngazi ya kijamii na kiuchumi. Kwa hivyo, mlinzi ambaye ni tajiri anaweza kuchagua kufadhili kitu kwa jiji zima, anaweza kuchagua labda kutoa kazi au faida za kifedha au msaada kwa mtu ambaye hayuko katika nafasi nzuri sana kifedha. Na huyo alikuwa mlinzi.

Mteja ndiye mtu ambaye mtu huyo alikuwa akimsaidia. Kwa hivyo, mlinzi ni mtu tajiri. Wateja ni watu wasio na uwezo wa kufanya ambao mlinzi anawasaidia na kuwafikia na kupanua faida za kifedha.

Kwa kubadilishana na faida za kifedha, mteja alitarajiwa kuzungumza vizuri juu ya mtu huyo na kumuunga mkono mtu huyo, labda kisiasa, kwa sababu ya kile alichokuwa amefanya. Kwa hivyo tena, kushindwa kuonyesha shukrani kubwa wakati

mlinzi ametoa faida ya kifedha au vinginevyo, kama mteja, kushindwa kuonyesha shukrani kubwa kwa mlinzi, tena, haikufikirika na ilikuwa kumwaga aibu juu yako mwenyewe kwa kutenda kwa njia isiyo na heshima sana. Ili nguvu ya mlinzi-mteja, walinzi wakiwa watu matajiri, wateja, wale wadogo kufanya hivyo wanaweza kuchagua kupanua faida badala ya msaada wao na badala ya kuzunguka na kujivunia jinsi walivyokuwa wazuri jijini ili kila mtu ajue ni kitendo gani kizuri wamefanya.

Kwa hivyo hiyo ilikuwa aina ya nguvu ya mlinzi-mteja katika karne ya kwanza. Na kama ninavyotarajia kukuonyesha, nguvu hiyo iko nyuma ya shida zingine ambazo Paulo alikuwa akizungumzia katika kitabu cha 1 Wakorintho. Na tutaona jinsi hiyo inavyofanya kazi.

Kuhusiana na mienendo hiyo mitatu ya kitamaduni, kwa ujumla zaidi, kwa haraka sana na kwa mtindo wa haraka aina ya kuchora madarasa makubwa katika karne ya kwanza, tena, kuzingatia tatu tu kwa wakati huu, na tena, sitaki kupendekeza hizi hazipitishi hewa au kwamba hakuna zaidi ya kusemwa. Lakini kwa ujumla, nataka kuzingatia madarasa matatu. Wa kwanza atakuwa wasomi matajiri.

Tena, utajiri mwingi katika karne ya kwanza ungejilimbikizia mikononi mwa wasomi wachache. Na tena, kwa sehemu kubwa walikuwa wachache sana. Watu wengi wangeanguka chini ya jamii ya pili ya maskini, ambayo ni watu ambao walikuwa wakijaribu tu kupata maisha ya siku hadi siku.

Wengi wa hawa wakati mwingine walikuwa wakulima maskini ambao, tena, walikuwa wakijaribu tu kuishi, wakijiuliza chakula chao kinachofuata kilikuwa kinatoka wapi. Kwa hivyo, Yesu alipowaambia wanafunzi wake kuomba, tupe leo mkate wetu kwa ajili ya leo, utupe leo mkate wetu wa kila siku, au hata ungeweza kutupa leo yetu, mkate wetu kwa kesho, wasomaji wake wangeelewa hasa kile alichokuwa akizungumza. Kwa kweli, takriban 70% ya idadi ya watu wakati huo walikuwa watu wanaojitahidi tu kupata maisha, wakiishi siku hadi siku, na wakati mwingine mara nyingi wanajiuliza chakula chao kinachofuata kilikuwa kinatoka wapi.

Jamii ya mwisho itakuwa watumwa. Na ulimwengu wa Greco-Roman ulijulikana kwa kujengwa wakati mwingine kwenye mfumo wake wa utumwa. Ingawa katika karne ya kwanza, utumwa ulikimbia sana.

Mara nyingi wakati wengine wetu tunafikiria juu ya utumwa, ikiwa umeelimika kihistoria kidogo, tunafikiria kwa suala la baada ya Vita vya wenyewe kwa wenyewe, Vita vya wenyewe kwa wenyewe vya Merika, hapo ndipo utumwa ulichochea na ubaguzi wa rangi. Katika karne ya kwanza, haikuwa hivyo. Hukuwa mtumwa kwa sababu ulikuwa wa jamii fulani au kitu kama hicho.

Kulikuwa na sababu kadhaa za kuwa mtumwa. Mmoja wao alikuwa kwa sababu haukuweza tena kumudu riziki. Kwa mfano, njia moja unayoweza kupata riziki ni kwa

kuwa mkulima na kwa kukodisha shamba, na sehemu ya mazao yako ingeenda kulipa kodi.

Ikiwa ungeshindwa katika mazao, kwa mfano, basi hautaweza kulipa kodi yako na uliishia kujiuza utumwani. Wakati mwingine ingawa, utumwa katika karne ya kwanza ungekuwa uzoefu mzuri. Watumwa wengine walikuwa na hali nzuri sana ya maisha na walikula vizuri.

Baadhi yao hata walikuwa na fursa za kununua uhuru wao. Baadhi yao walipewa jukumu. Upande mwingine wa wigo walikuwa watumwa ambao wangeandikishwa kwa huduma katika migodi huko Roma, ambayo ilikuwa ya kikatili sana na hali ya kikatili sana na labda hali kadhaa katikati.

Utumwa ulikuwa muhimu sana katika Milki ya Ugiriki na Kirumi na ulikuwa sehemu tu ya Roma ya karne ya kwanza. Lakini tena, labda aina mbalimbali za utumwa ziliendesha gamut kutoka kwa hali nzuri hadi hali mbaya pia. Kwa hivyo tu, tena, inakupa mchoro mbaya wa muundo wa kijamii na kiuchumi wa jinsi ilivyokuwa kuishi katika karne ya kwanza.

Tena, muhimu ni ukweli kwamba karibu asilimia 70 ya watu au zaidi walikuwa maskini sana. Na kwa maskini, namaanisha, tutakula nini kesho? Kabla sijaendelea, nataka kutoa mifano michache ya jinsi asili ya kitamaduni, hata kijiografia, ya kihistoria husaidia kuangazia kusoma maandishi, maandishi ya Agano Jipya. Lakini kabla hatujafanya, maswali yoyote tu juu ya asili ya kitamaduni au aina ya hali ya kiuchumi? Ndiyo.

Uhakika. Ndiyo. Hapana, hiyo ni hatua nzuri sana.

Maana yake ni aina hiyo ya jibu fupi, ambalo ikiwa unataka jibu refu, jiandikishe kwa hermeneutics ya kibiblia. Tazama, darasa hili linanipa kila aina ya fursa za kuziba masomo ya Biblia. Lakini aina ya jibu fupi ni kwamba kuelewa mazingira ya kitamaduni ni kuelewa tu ukweli wa ukweli kwamba Mungu alichagua kujifunua sio kwa muktadha wetu au maneno ya jumla tu ili kila mtu aelewe.

Lakini Mungu alichagua kujifunua kwa wakati maalum. Kwa hivyo, tunahitaji, kwanza kabisa, kuelewa hiyo inamaanisha nini na hiyo inaonekanaje. Je, hiyo inaleta tofauti gani katika jinsi tunavyoelewa maandishi? Kwa hivyo, mara tu tunapofahamu jinsi Mungu amejifunua mwenyewe na hiyo ilimaanisha nini kwa watu wa asili ambao alijifunua mwenyewe, basi tunaweza kujitokeza na kuuliza, kisha kulingana na hilo, ninawezaje, nikitambua hili bado ni neno la kudumu la Mungu, ninawezaje kutumia hilo kwa maisha yangu? Kwa hivyo, sivyo, wacha tuelewe katika karne yake ya kwanza na tuiache hapo, wala sivyo, wacha nisome tu maandishi haya na nione inamaanisha nini.

Lakini ni, wacha niulize, Mungu alikusudia kuwasiliana na wasomaji wake wa kwanza? Na kisha baada ya kuelewa hilo, hiyo inaendeleaje kuzungumza na watu wa Mungu leo katika mazingira tofauti sana? Lakini nadhani wakati mwingine tutaelewa vibaya mwisho. Ni rahisi kuitumia vibaya au kuelewa vibaya ikiwa hatujaelewa kwanza kwa kuzingatia muktadha wa asili ambao Mungu aliwasiliana. Kwa hivyo ni aina ya ncha zote mbili.

Mungu aliwasilianaje mwenyewe na kujifunua kwa wasikilizaji wake wa kwanza na wasomaji katika muktadha maalum? Na mara tu tunapopambana na hilo na kuelewa hilo, basi tunaweza kuuliza swali, Mungu anaendeleaje kuzungumza na watu wake leo, ingawa katika muktadha tofauti sana? Swali zuri sana. Na tunazungumza zaidi juu ya hilo katika, tena, hermeneutics ya kibiblia katika kiwango kinachohusika zaidi. Swali zuri sana.

Na kwa njia, jambo lingine litakusaidia, sura ya mwisho kabisa katika kitabu cha Craig Blomberg, Making Sense of the New Testament, pia itakusaidia kujibu swali hilo. Hiyo ndiyo aina ya kile inaelekezwa. Tunachukua ufunuo wa kihistoria wa Mungu ulio na hali ya kitamaduni kwa watu wake, na hiyo inaendeleaje kuzungumza? Kama ulivyosema, Neno la Mungu linafanya kazi na linaishi.

Je, inaendeleaje kuzungumza na watu wote wakati wote? Sawa kabisa. Mifano miwili kutoka kwa Agano Jipya. Mmoja wao labda unamfahamu, na unaweza kuwa tayari unajua, anafahamu baadhi ya mambo nitakayosema juu yake, lakini inafaa kuangalia tena, kwa sababu tu inaonyesha vizuri jinsi mara nyingi tunatafsiri maandishi kimsingi kupitia lensi zetu wenyewe, ambayo sio mbaya.

Ikiwa haukuwa na lensi yoyote ya kutazama Agano Jipya, hata ikiwa ni yako mwenyewe, huwezi kuelewa kamwe. Kwa hivyo, ni muhimu kuwa na mtazamo fulani ambao unaweza kukaribia Agano Jipya. Lakini kutambua kwamba wakati mwingine kuruhusu Agano Jipya kusahihisha mtazamo huo, na kutusaidia kuisoma na kuelewa tena kama Mungu alivyowasiliana na watu wake hapo awali, ili tuweze kuitumia kwa usahihi zaidi kwa maisha ya watu wa Mungu leo.

Tunaposoma, haswa hadithi, lakini tunaposoma, kusoma mara nyingi pia ni mchakato wa kujaza mapengo. Ikiwa ningeandika kila kitu nilichokuwa nikifikiria na kila kitu ambacho nilitaka kuwasiliana nawe, kuandika itakuwa mchakato usio na mwisho. Ninapowasiliana na wewe, ninadhani mambo fulani kwa upande wako.

Nadhani utajua mambo fulani, na nadhani utakuwa na mtazamo sahihi, historia sahihi, na zana sahihi za kuelewa nitakachosema. Kwa hivyo, ninachokuambia kawaida ni ncha tu ya barafu ya kila kitu ninachokusudia kuwasiliana. Na tena, ninakutegemea kujaza nafasi zilizoachwa wazi, kwa maana.

Hiyo ni muhimu sana tunaposoma maandishi ya Biblia kwa sababu vivyo hivyo, kuna kile ambacho mara nyingi huitwa mapungufu katika maandishi. Na kwa hilo, namaanisha tu, tena, maandishi wa Biblia walifanya vivyo hivyo. Wanadhani kwamba wasomaji wao walijua mambo fulani.

Hawakulazimika kuelezea maana ya kila neno, na kila kipengele cha kihistoria, kitamaduni, na thamani, na hii na ile. Walidhani wasomaji wangejaza maelezo yanayofaa ili kuelewa ufunuo na kile walichokuwa wakisema. Sasa, ugumu ni kwamba, kama wasomaji wa karne ya 21, tunaposoma maandishi, bila shaka tutajaza maelezo hayo, na aina ya kujaza nafasi zilizoachwa wazi au mapengo na maoni yetu ya kitamaduni, maadili, na usuli.

Na kwa hivyo tunapokuja kwenye maandishi ya Biblia basi, inafaa kuuliza, inafaa kujikumbusha, ni nini kinachoweza kuwa baadhi ya vipengele tofauti vya kihistoria, kitamaduni, na kijiografia ambavyo vitanisaidia kusoma hii? Sio tu kulingana na mawazo yangu mwenyewe, na maoni yangu mwenyewe, lakini jinsi mwandishi wa asili, na jinsi wasomaji wa awali wangeielewa kwanza. Wangeisomaje? Asili gani ya kitamaduni? Ni mambo gani ya kihistoria? Ni mambo gani ya kijiografia yangeathiri njia? Mwandishi alikuwa akidhani nini ambacho kingeathiri jinsi wasomaji wangesoma maandishi? Na tena, nataka kukupa mifano kadhaa. Mmoja wao anapatikana katika Luka sura ya 10 na mistari ya 25 hadi 37.

Na nitakusomea hiyo, na wengi wenu labda mnajua ni nini tayari, lakini baadhi yenu mara tu nitakapoanza kusoma mtaitambua. Yesu alikuwa akifundisha, na kisha mstari wa 25 wa Luka 10 unaanza, Wakati huo tu mwanasheria alisimama kumjaribu Yesu. Mwalimu, alisema, nifanye nini ili kurithi uzima wa milele? Akamwambia, Yesu akamwambia, ni nini kimeandikwa katika sheria? Unasoma nini hapo? Yule mwanasheria akajibu, Utampende Bwana Mungu wako kwa moyo wako wote, kwa roho yako yote, kwa nguvu zako zote, kwa akili zako zote, na jirani yako kama nafsi yako.

Yesu akamwambia, umetoa jibu sahihi, fanya hivi na utaishi. Lakini akitaka kujihesabia haki, mwanasheria huyo alimuuliza Yesu, jirani yangu ni nani? Kisha Yesu akajibu, na badala ya kumpa ufafanuzi mzuri usiopitisha hewa na kusema, vizuri, hivi ndivyo jirani alivyo, wacha tuangalie maana ya neno jirani, na kisha nitafafanua jirani ni nini, na tutaweka vigezo karibu na jirani ni nini ili uweze kuelewa. Badala yake, Yesu anajibu kama alivyofanya mara nyingi kwa kusema mfano, na huu ni mfano wa Msamaria Mwema.

Na unajua hadithi vizuri, mtu anasafiri kwenye barabara ya Yeriko, wezi wanamruka na kumpiga na kumvua nguo, kuchukua kila kitu alicho nacho, na ameachwa hapo nusu amekufa na kutokwa na damu. Kuhani anapita na kwenda upande wa pili wa barabara kwa sababu tena, kuhani haruhusiwi kugusa maiti. Hakuweza kuwa na uhakika kwamba mtu huyu alikuwa hai au amekufa, kwa hivyo hakutaka kuhatarisha

kunajisi kwa kugusa maiti, kwa hivyo alienda upande wa pili wa barabara na kupita, sawa na Mlawi.

Mtu anayefuata anayekuja ni Msamaria, na Msamaria anasimama na kumpa msaada, anafunga majeraha yake, anampeleka kwenye moteli, na hata anajitolea kulipia utunzaji wake hadi mtu huyo awe bora. Na kisha Yesu mwishoni anasema, na nenda na ufanye vivyo hivyo. Kwa hivyo, tunasoma mfano huu kama kielelezo kizuri cha maana ya kuwa jirani.

Jirani yangu ni nani? Ni mtu yeyote anayehitaji, na tunahitaji kuwa jirani mwema kwa mtu yeyote anayehitaji. Na kwa kweli, mfano huu mara nyingi umekuwa aina ya chachu ya kutumia neno Msamaria kwa jamii tofauti za wema. Hata wakati mwingine hospitali huitwa Hospitali ya Msamaria Mwema au Hospitali ya Wasamaria.

Miaka iliyopita, kulikuwa na kampuni ya bima ya Kikristo iitwayo Msamaria Mwema, nk. Kwa hivyo, unajua ninachozungumza. Hapo ndipo unapopata wazo hilo, hata katika jamii yetu ya kilimwengu, juu ya Msamaria Mwema.

Inatokana na mfano huu. Ugumu ni kwamba, sina hakika kwamba ndivyo Yesu alimaanisha na jinsi wasomaji wake wangeelewa kwanza. Inaonekana kwamba katika siku zetu, tumemfuga na kusafisha mtu wa Msamaria.

Ikiwa unakumbuka kutoka kwa uchunguzi wako wa Agano la Kale, Wasamaria wana historia ndefu, kurudi uhamishoni wa Israeli na utumwa wao, ambapo watu waliosababishwa ambao walibaki katika jiji la Samaria walikuwa kile ambacho watu wengine huita nusu-mifugo. Hawakuwa Wayahudi wenye damu kamili. Kwa hivyo huo ni mgomo mmoja dhidi yao.

Wayahudi wangewadharau kwa sababu hawakuwa Wayahudi safi au wenye damu kamili. Kwa maneno mengine, hawakuwa watu wa kweli wa Mungu. Lakini zaidi ya hayo tu, historia ya uhusiano kati ya Wayahudi na Wasamaria haikuwa nzuri.

Hakukuwa na upendo uliopotea kati yao, na kulikuwa na hafla kadhaa ambapo uhusiano kati yao ulikuwa mbaya sana. Kwa hivyo, wakati Yesu anamfanya shujaa kutoka kwa Msamaria, Myahudi yeyote au msomaji yeyote wa Ugiriki na Kirumi ambaye alikuwa akijua Agano la Kale angetambua mara moja kwamba shujaa wa mfano huu alikuwa mtu asiyewezekana sana ambaye wangefikiria kwamba Yesu angemtumia kama shujaa. Tena, tumemfuga na kumsafisha Msamaria hivi kwamba hatupati nguvu kamili ya mfano huu tena.

Msamaria mwema asingekubalika tu. Asingekuwa Msamaria mwema. Wasamaria walikuwa wa kuchukiza, wa kuchukiza sana kwamba ungefanya chochote ili kuepuka kusafiri kupitia Samaria kwa sababu walikuwa najisi na hawakuwa na uhusiano mzuri na Wayahudi.

Kwa hivyo, wakati Yesu anamfanya Msamaria kuwa shujaa, hiyo haingefikirika. Ulinganifu wa karibu zaidi leo unaweza kuwa kwamba, tena, sizungumzii juu ya jinsi tunavyowaona watu hawa, lakini jinsi jamii kwa ujumla wakati mwingine inavyowaona, ni kumfanya shujaa wa mfano huu kuwa shoga na UKIMWI au gaidi wa jihadi wa Kiislamu. Kumfanya mtu huyo kuwa shujaa wa mfano huu, itakuwa zaidi kile Yesu alikuwa akifanya kwa kumfanya Msamaria kuwa shujaa wa mfano huu.

Alikuwa akimchukua mtu ambaye, sio yeye mwenyewe, lakini wengi siku hiyo walimdharau na kuona kama wa kuchukiza na kumfanya mtu huyo kuwa shujaa. Kwa hivyo, hoja ya mfano huu sio tu ukumbusho mzuri kwetu kuwa jirani na kuonyesha upendo. Labda ukweli ni zaidi kwamba jirani yako mara nyingi ni adui yako mbaya, mtu ambaye unamdharau na kumchukia.

Mfano mwingine, mfano mwingine wa jinsi wakati huu zaidi historia ya kitamaduni, hata kijiografia, inatusaidia kuelewa maandishi. Katika kitabu cha mwisho kabisa cha Biblia, mwanzoni mwa kitabu hiki cha mwisho, kitabu cha Ufunuo, sura ya kwanza ya pili na tatu ni mfululizo wa herufi saba, au kwa usahihi zaidi ujumbe saba, ujumbe saba wa kinabii kwa makanisa saba. Makanisa saba yalikuwa katika Asia Ndogo Magharibi, ambayo ni Uturuki ya kisasa.

Katika miji mingi hii, kazi imekuwa, unajua, wamefanya uvumbuzi wa akiolojia na kupata magofu ya maeneo haya mengi. Miji kama Efeso, Smirna, na Thiatira. Na moja ya miji hiyo ilikuwa moja ya miji ambayo mwandishi anazungumzia inapatikana katika sura ya tatu na mistari ya 15 na 16.

Ulikuwa mji wa Laodikia. Laodikia ilikuwa moja ya miji ya Asia Ndogo Magharibi. Tena, Uturuki ya kisasa ya Magharibi katika karne ya kwanza.

Na mwandishi wa Ufunuo analeta ujumbe kutoka kwa Yesu Kristo mjini. Na hivi ndivyo anavyowaambia. Nitasoma mstari wa 14 na kisha 15 na 16 ni mistari ninayotaka kuzingatia.

Na kwa malaika wa kanisa la Laodikia andika maneno ya Amina. Hii ni kumbukumbu ya Kristo. Maneno ya Amina, shahidi mwaminifu na wa kweli, asili na mwanzo wa uumbaji wa Mungu.

Kwa hivyo ndivyo Kristo anavyoelezewa. Sasa hivi ndivyo Kristo anasema kwa kanisa hili katika mji huu unaoitwa Laodikia. Najua kazi zako kwamba wewe si moto wala baridi. Natamani ungekuwa moto au baridi. Kwa hivyo kwa sababu wewe ni vuguvugu na sio moto wala baridi, niko karibu kukutema kinywani mwangu. Ninachotaka kuzingatia ni taswira ya moto na baridi na uvuguvugu.

Kwa maneno mengine, Yesu anasema nini? Kweli, sio moto au baridi, ni vuguvugu. Na kwa sababu hiyo, anakaribia kutapika kutoka kinywani mwake. Wao ni wa kuchukiza.

Kwa wazi, Yesu haongei halisi, anatumia hiyo kurejelea hali yao ya kiroho. Wao ni uvuguvugu kwa njia ile ile ambayo mtu hapendi kunywa maji ya uvuguvugu. Na sio tu ni uvuguvugu, labda ni wazo kuwa ni mbaya na ya kuchukiza.

Ili Yesu aseme, ninakaribia kutapika kinywani mwangu. Hivyo ndivyo Yesu alivyoliona kanisa katika mji huu uitwao Laodikia. Lakini anamaanisha nini kwa kuwaita moto na baridi na kusema, wewe sio moto au baridi, wewe ni vuguvugu? Ufunuo 3, 15-16, moto, baridi, au uvuguvugu.

Jinsi tunavyoisoma, na angalau jinsi nilivyofundishwa kila wakati kuisoma, ni moto, maneno haya yanarejelea joto la kiroho la Mkristo. Moto sana ni jambo chanya. Katika jargon yetu ya Kikristo, tunaweza kusema mtu anawaka moto kwa ajili ya Kristo au anawaka moto kwa ajili ya Bwana.

Moto sana ni jambo chanya. Baridi ni kinyume chake cha binary. Na baridi ni hasi.

Kuwa baridi ni kuzimwa kwa Kristo na kutojali na kutojali hata kidogo. Na uvuguvugu ni aina ya mchanganyiko, iko katikati. Na kwa hivyo tunapotumia templeti hiyo kwa Ufunuo 3: 15-16, kile Yesu anasema, sio moto wala baridi, wewe ni vuguvugu.

Anasema, wewe sio moto, ambayo ni wewe sio, tena kutumia aina ya jargon ya kisasa, hauna moto, hauna moto kwa ajili ya Kristo, na wewe si baridi, haujazimwa kwa Kristo, au wewe si mpinga Kristo au unampinga Kristo. Badala yake, wewe ni vuguvugu, wewe ni aina ya mtu anayetamani katikati. Unapanda uzio, na hutachukua msimamo kwa ajili ya Kristo, na hutachukua msimamo dhidi ya Kristo.

Na kisha cha kufurahisha, mwandishi anaendelea na kusema, natamani ungekuwa moto au baridi. Kwa maneno mengine, anasema basi, natamani ungekuwa moto, kwamba ungechukua msimamo kwa ajili yangu, au natamani ungekuwa baridi. Angalau chukua msimamo dhidi yangu, lakini usibaki aina ya uvuguvugu na wa kutamani na kupanda uzio na katikati.

Na kwa hivyo hata leo, labda unasikia watu wakizungumza juu ya Wakristo vuguvugu. Hiyo inamaanisha kuwa hawajali, hawajui ni njia gani ya kwenda, wako katikati, hawana moto kwa ajili ya Kristo, hawana baridi dhidi ya Kristo, lakini wamekaa tu katikati. Na sasa mwandishi anataka wachukue msimamo kwa ajili au dhidi ya Kristo, lakini usisimama hapo katikati.

Kuna mtu yeyote aliyewahi kusikia ikieleweka hivyo? Wachache wetu tunayo, ndio. Na tena, hiyo ndiyo kawaida tunafikiria tunapofikiria uvuvuguvugu. Walakini, nina hakika kuwa hiyo sio kile mwandishi alikusudia kuwasiliana.

Badala yake, hapa ndipo tunahitaji kuelewa kidogo juu ya mazingira katika karne ya kwanza. Laodikia ilikuwa mji wa kipekee kwa sababu haukuwa na hitaji muhimu sana kwa jiji lolote la karne ya kwanza, na ambalo lilipaswa kujengwa karibu na usambazaji mzuri wa maji au chanzo cha maji. Swali? Laodikia? Labda siwezi.

L-A-O-D-I-C-E-A. Sawa, haya basi, asante. Sawa, nilikuwa wapi? Jiji la Laodikia lilikosa hitaji muhimu la jiji la karne ya kwanza, na hilo lilikuwa usambazaji mzuri wa maji.

Miji mingi ingejengwa karibu na mahali ambapo walikuwa na upatikanaji rahisi wa maji mazuri. Badala yake, kwa sababu hiyo, Laodikia ilibidi maji yake yapigwe maji kutoka nje ya jiji. Na kama ninavyoelewa, uchimbaji umegundua hata mfumo wa bomba ambao ungeingiza maji ndani ya Laodikia.

Sina hakika ni wapi walipata maji yao yote, lakini ukweli ni kwamba, kwa kuwa hawakuwa na maji mazuri, waliyaleta kutoka nje ndani. Shida ilikuwa, wakati maji yalipofika hapo, yalikuwa mvuguvugu na ya kupendeza na aina ya zamani na palepale. Kwa kweli haikufaa kwa kunywa.

Kwa maneno mengine, ilikuwa vuguvugu. Kwa hivyo, kinachoendelea ni John anatumia picha, sitiari, ambayo wasomaji wake wangeweza kujitambulisha nayo. Yeye sifikirii, kwanza kabisa, juu ya joto la kiroho, moto na baridi kwa Kristo au katikati.

Yeye, kwanza kabisa, anaanza kutoka kwa utamaduni na jiografia ya jiji la Laodikia. Kwa hivyo, anawaambia, anawalinganisha na maji ya uvuguvugu. Sababu? Kwa sababu walielewa hilo.

Walikuwa na bomba lao la maji kwa sababu hawakuwa na maji yao wenyewe, walikuwa wameingiza ndani. Na wakati ilipofika hapo, labda, tena, ilikuwa imechakaa na palepale na vuguvugu, na haikuwa nzuri kwa kunywa. Kwa hivyo, Yesu alisema, wewe ni kama usambazaji wako wa maji.

Inachukiza sana, ninakaribia kukutema kinywani mwangu. Hivyo ndivyo Yesu alivyoshtushwa na shughuli zao. Sasa, vipi kuhusu moto au baridi? Tena, tunahitaji kusoma hii sio kutoka kwa mtazamo wa uzoefu wetu wa kiroho au jinsi tunavyotumia maneno haya katika jargon yetu ya kiroho, lakini badala yake, tunahitaji kuelewa kwa mwanga wa jiji la karne ya kwanza la Laodikia.

Inafurahisha, kulikuwa na miji miwili karibu na Laodikia ambayo pia ilijulikana kwa usambazaji wao wa maji. Mmoja wao alikuwa mji unaoitwa Hierapolis. Hierapolis

ilijulikana sana kwa kuwa na chemchemi hizi za moto ambazo, tena, sijawahi kufika huko, lakini nimeona picha, na ninaelewa kuwa wana hizi, au wangekuwa na chemchemi hizi za moto wakati mwingine kwenye kilima ambazo zilikuwa na thamani ya dawa, na watu wangesafiri kutoka kote kuja kuoga katika maji haya na kuyatumia kwa uponyaji.

Na tena, Hierapolis ilijulikana sana kwa hilo, kwa maji yake ya moto ambayo yalikuwa na mali ya uponyaji na thamani ya dawa. Kulikuwa na mji mwingine ambao haukuwa mbali sana na Laodikia, mji ulioitwa Kolosai. Tutazungumza juu ya jiji hilo baadaye kwa sababu Paulo aliandika barua kwa kanisa la Kolosai.

Unaijua kama barua kwa Wakolosai. Lakini Kolosai pia ilijulikana sana katika karne ya kwanza kwa usambazaji wake wa maji, lakini ilijulikana kwa maji yake baridi, kuburudisha, safi, na maji ambayo yalikuwa mazuri kunywa. Na tena, ilikuwa na sifa kwa hilo.

Kwa hivyo, kwa wasomaji wanaoishi katika karne ya kwanza, watafikiria nini? Kwa kuzingatia historia hiyo, watafikiria nini watakaposikia joto na baridi na uvuguvugu? Nina hakika ilionekana kama hii. Moto na baridi zote ni mambo mazuri. Kimsingi, Yesu, kupitia Yohana, analiambia kanisa kwamba Wewe si moto wala baridi.

Anasema wewe si kama maji ya Hierapolis, maji ya moto ambayo ni ya thamani kwa uponyaji na yana thamani ya dawa. Na wala wewe si kama maji baridi, ya kuburudisha, safi ya Kolosai. Badala yake, wewe ni kama maji yako mwenyewe ambayo ni vuguvugu.

Hiyo ni, wewe ni chukizo. Kwa hivyo uvuguvugu sio kati ya moto na baridi. Moto na baridi ni sitiari chanya.

Na uvuguvugu ni kinyume kabisa. Ni hasi. Kwa hivyo usisome hii kwa kuzingatia uzoefu wetu na moto kuwa moto kwa ajili ya Kristo, baridi kuwa dhidi yake, na uvuguvugu katikati.

Hapana, moto na baridi ni mambo mazuri katika muktadha huu, na uvuguvugu ni jambo baya. Ni kinyume kabisa. Mlinganisho bora katika siku zetu za kisasa utakuwa, badala ya kutumia taswira ya joto la kiroho, angalau unapooga au, wavulana unaponyoa, unapenda kutumia maji ya moto.

Hakuna mtu anayeipenda isipokuwa umekuwa ukifanya mazoezi na wakati mwingine inahisi vizuri kuwa na maji baridi kidogo. Lakini kwa ujumla, tunapenda maji ya moto. Au unapoketi kunywa kahawa au chai, hakuna mtu anayeipenda chai au maji au kahawa ambayo ni vuguvugu.

Unapenda moto. Labda baadhi yenu mnafanya. Au kwa nini mhudumu huja kwenye meza na kuendelea kujaza wakati una maji? Kwa sababu hakuna mtu anayependa maji yaliyochakaa ambayo yamekuwa yakikaa hapo.

Wanapenda kuburudishwa. Na hiyo ndio picha hapa. Moto na baridi zote ni mambo mazuri.

Na Yesu anawaambia, natamani mngekuwa kama maji ya Hierapolis au Kolosai. Wao ni wazuri na wa kuhitajika na wa thamani. Lakini badala yake, wewe ni kama usambazaji wako wa maji, ambao ni uvuguvugu, maji ambayo huingizwa ndani ya bomba, ambayo sio nzuri kabisa.

Kwa hivyo, Wakristo hawa sio, kanisa la Laodikia halina tamaa au kupanda uzio. Wameenda mbali kadri unavyoweza kupata. Wanaigiza, na Yesu, tena, amekasirika sana nao.

Anasema ninakaribia kukutema mate, kutapika kutoka kinywani mwangu. Huna maana. Wewe sio mzuri kwa chochote.

Kwa hivyo, kuelewa, samahani, kuelewa kidogo juu ya asili na utamaduni wa maandishi mara nyingi kunaweza kuwa na athari kubwa kwa jinsi tunavyoisoma na inaweza kuishia, kutusaidia kuelewa kwa njia ambayo ni tofauti sana na jinsi tunaweza kuelewa ikiwa tutaisoma kwa kuzingatia asili yetu ya kitamaduni na historia ya kihistoria na maadili. Maswali yoyote juu ya mojawapo ya maandishi hayo? Je, kila mtu anaona hivyo? Na sikuulizi ukubaliane na kile nilichofanya. Ninapendekeza tu kwamba kuna njia tofauti ya kusoma maandishi haya kwa nuru ambayo labda inalingana zaidi na, tena, ikiwa wewe ni Mkristo wa karne ya kwanza anayeishi Laodikia, picha hizi zingekuwa muhimu kwako mara moja.

Ungekumbuka usambazaji wako wa maji, lakini usambazaji wa maji wa miji inayozunguka ulikuwa mzuri sana tofauti na usambazaji wako duni wa maji. Kwa hivyo tunatumahi tunapoangalia Agano Jipya, tunapoanza kuangalia vitabu vya Agano Jipya, tutaangalia mifano mingine ya ni mara ngapi kujenga upya historia kihistoria, kidini, na kisiasa kunaweza kutusaidia kuwa na ufahamu wazi wa maandishi na jinsi hiyo inaweza kutumika kwa watu wa Mungu leo. Jambo lingine moja ninalotaka kuzungumzia, nataka kuangalia kwa ufupi maandishi mengine moja.

Kwa kweli, nadhani nitafanya hivyo sasa kwa sababu inafaa sana na hii, na hiyo ni kuruka sehemu inayofuata katika maelezo yako. Tutarudi Jumatatu hiyo, lakini nataka kuzungumza kidogo juu ya hadithi ya Krismasi, hadithi ya Krismasi ilipitiwa tena. Kwa hivyo, wacha tuangalie tena hadithi ya Krismasi, na tena, nataka uzingatie ni mara ngapi baadhi ya mapengo ambayo yanahitaji kujazwa tunapofikiria juu ya hadithi ya Krismasi, mara nyingi tunajaza vitu kutoka kwa asili yetu wenyewe, uelewa wetu wenyewe, hata mila na malezi yetu wenyewe na jinsi tumefundishwa kuisoma.

Kwa hivyo, hadithi ya Krismasi inasimuliwa tena. Hapa kuna picha nzuri ya bila shaka jinsi ilivyokuwa katika karne ya kwanza wakati Yesu alizaliwa. Isipokuwa wangekuwa takwimu halisi, lakini kuna Yesu, na uone mazingira mazuri na nyasi zote, na uone jinsi ilivyo nyepesi, na hapo wachungaji na wanyama wao karibu, kuna mamajusi watatu, na hata malaika alipamba eneo la hori kwa uwepo wake.

Na kwa hivyo, eneo la hori limesafishwa vizuri kwa matumizi maarufu, na hii ndio picha tunayobeba mara nyingi vichwani mwetu, na hii ndio picha tunayotumia kusoma na kutafsiri Luka 2 na Mathayo 2, ambapo tunapata rekodi ya hadithi ya Krismasi. Sasa, ninachotaka kufanya ni kurudi nyuma na kuangalia hadithi ya Krismasi na kujaribu kuuliza swali, ni kwa njia gani tunaweza kuwa tumejaza karibu na maelezo na vitu kutoka kwa mila yetu wenyewe, mawazo yetu wenyewe, jinsi tumefundishwa kusoma hadithi, na labda jaribu kuiangalia tofauti kidogo na kuuliza, Inaweza kuonekanaje kutokana na msomaji wa karne ya kwanza? Wangewezaje kuisikia na kuisoma? Tunaweza kuwa tunadhani nini? Kwa hivyo, wacha turudi nyuma na tuangalie maandishi. Tena, maeneo mawili ambapo kuzaliwa kwa Yesu kunarejelewa haswa, maeneo mengine pekee ambapo kuzaliwa kwa Yesu kunarejelewa haswa, nadhani kuna kumbukumbu katika Warumi 1, kuna kumbukumbu ya Wagalatia wa Yesu kuzaliwa na mwanamke, kuna kumbukumbu katika Ufunuo sura ya 12.

Hakuna mtu anayesoma wakati wa Krismasi, lakini kuna kumbukumbu ya kuzaliwa kwa Yesu katika Ufunuo sura ya 12. Lakini zaidi ya hayo, samahani, unaweza kujua akili yangu iko wapi. Mathayo sura ya 2 na Luka 2 ni akaunti za kina zaidi za kuzaliwa kwa Yesu Kristo na matukio yanayowazunguka, pamoja na sura ya 1 ya kila moja ya vitabu hivyo pia.

Lakini wacha turudi nyuma na tuangalie hizo. Ninataka kuangalia vipengele kadhaa vya taswira hii ya kawaida ya eneo la hori na jinsi tungeweza kujaza maelezo kwa njia ambayo inaweza kuwa sio lazima ionyeshe jinsi wasomaji wa karne ya kwanza wangeelewa hili au kile ambacho kinaweza kuwa kimefanyika. Kwa hivyo, hadithi ya Krismasi ilisimuliwa, rahisi zaidi nadhani kuachana nayo kwenye picha hiyo ilikuwa uwepo wa watu watatu wenye hekima.

Na nadhani wengi wenu, kwa matumaini kwa sasa mnatambua mambo mawili. Nambari moja, hakungekuwa na mamajusi waliokuwepo kwenye eneo la hori wakati Yesu alizaliwa. Mathayo sura ya 2 inatuambia wazi kwamba mamajusi walikuja nyumbani kwa Yesu.

Ukweli kwamba Herode aliwaua watoto wote wa kiume miaka miwili chini inaonyesha kwamba Yesu labda alikuwa na umri wa kati ya mwaka mmoja na miwili wakati mamajusi ambao kwa kweli walikuwa wanajimu wa kigeni walikuja na

kumtembelea Yesu. Jambo la pili ni kwamba hakuna kutajwa kabisa ni wangapi. Kuna kutajwa tu kwamba walileta zawadi tatu, dhahabu, uvumba, na manemane.

Na tunapofika kwa Mathayo, nitachunguza kwa nini zawadi hizo tatu na kwa nini hiyo ni muhimu. Lakini uwezekano mkubwa kulikuwa na zaidi ya mamajusi watatu waliokuja kumtembelea Yesu. Lakini ni wazi, tena, kwa matumaini, unajua kwa sasa, hawakuja kwenye hori.

Walikuja mwaka mmoja au miwili baadaye nyumbani kwa Yesu huko Bethlehemu. Na Mathayo anatuambia kwamba alikuwa mtoto mchanga, mtoto, sio mtoto, kama Luka. Kwa hivyo, nambari moja, hakukuwa na watu wenye hekima.

Labda hakukuwa na watatu kati yao, lakini hawakujitokeza kwenye eneo la hori. Nyota huyo alikaa nyumbani kwao. Hapana, ingekuwa. Tena, kwa kweli nataka kuzungumza zaidi juu ya hilo tunapofika Mathayo 2, lakini labda inahusishwa na ukweli kwamba wao ni wanajimu na kuna mambo mengine yanayoendelea.

Kuna mambo mengine yanayoendelea na kutajwa kwa nyota, lakini nataka kuzungumza juu ya hilo zaidi tunapoingia kwenye Mathayo. Tutatumia muda kidogo juu ya Mathayo 2 na nini kinaendelea katika hadithi hiyo ya Yesu, kuzaliwa kwake, kuwa kwake Bethlehemu, kuondoka kwenda Misri, na kurudi. Kuna mambo kadhaa ya Agano la Kale yanayoendelea katika maandishi hayo ambayo tutachunguza.

Na Herode? Namaanisha, sidhani kama kuna uhusiano wowote. Tena, tutaangalia hilo tunapofika Mathayo 2, lakini wanaenda tu mahali pa asili zaidi ili kujua ni wapi pa kupata habari zaidi na wapi Masihi huyu atazaliwa. Acha niangalie zingine kadhaa.

Hatutamaliza hii, lakini hii ni nyingine rahisi, nadhani, nyumba ya wageni na mlinzi wa nyumba ya wageni. Tafsiri zetu nyingi za Kiingereza zinasema kwamba Yesu, Mariamu, na Yusufu, huenda Bethlehemu na wana Yesu katika hori kwa sababu hakukuwa na nafasi kwao katika nyumba ya wageni. Mara nyingi tumeunda hadithi hii ya Yesu, ya Mariamu na Yusufu kwenda kwenye nyumba ya wageni na wanageuzwa kwa sababu ishara ya hakuna nafasi imewashwa na mwenye nyumba ya wageni anawapeleka mahali pekee.

Kwa kweli nilisikia mahubiri. Niliisoma. Sikusikia kabisa.

Nilisoma mahubiri mara moja ambayo yalitokana na wazo hili la mlinzi wa nyumba ya wageni kumgeuza Yesu. Na wazo lilikuwa, je, tutamgeuza Yesu pia? Hata hivyo, kwanza kabisa, rahisi zaidi ni kwamba hakuna kutajwa kwa mlinzi wa nyumba ya wageni katika Luka 2. Pili ni neno hilo ambalo limetafsiriwa katika, neno la Kigiriki, na kwa kweli kumekuwa na tafsiri mbili ambazo zimetolewa ndani ya mwaka jana ambazo hatimaye zimebadilisha hii. Neno hilo, neno hilo la Kigiriki ambalo limetafsiriwa ndani ni neno ambalo kwa kweli linamaanisha chumba cha wageni.

Kwa hivyo, mahali ambapo Mariamu na Yusufu walikwenda haikuwa kwenye nyumba ya wageni. Uwezekano mkubwa zaidi jiji la ukubwa mdogo kama Bethlehemu linaweza hata kuwa halikuwa na nyumba ya wageni. Sina hakika, lakini Mariamu na Yusufu hawakuenda kwenye nyumba ya wageni au moteli.

Walikwenda kwenye chumba cha wageni labda katika nyumba ya jamaa. Na kwa hivyo, hakuna mlinzi wa nyumba ya wageni na hakuna nyumba ya wageni. Tena, neno hilo linatumika mahali pengine katika Luka kwa uwazi kurejelea chumba cha wageni, sio nyumba ya wageni.

Kwa hivyo, labda wanaenda nyumbani kwa jamaa na wana chumba cha wageni au nyumba ya wageni ambapo Mariamu na Yusufu wanapaswa kukaa. Jambo lingine moja, Mary alipata mtoto lini? Tena, hii sio ndogo, lakini tunafikiria Mariamu kama miezi tisa wakati alipanda punda huko Yerusalemu na kisha usiku huo anakuja Yesu. Huenda haikutokea hivyo.

Mwandishi hatuambii ni muda gani walikuwa Bethlehemu kabla ya Yesu kuzaliwa. Hakuna dalili haswa ikiwa wana Yesu usiku huo labda, au ilikuwa mwezi mmoja au miwili au zaidi baadaye? Hiyo inawezekana pia. Maandishi hayatuambii ni muda gani walikuwa Bethlehemu kabla ya Mariamu kupata mtoto.

Jambo lingine moja, cha kufurahisha, ni ukweli kwamba hakukuwa na nafasi katika, sio nyumba ya wageni, chumba cha wageni. Inafurahisha pia, haituambii, maandishi hayasemi kwamba Mariamu na Yusufu hawakukaa kwenye chumba cha wageni. Kwa kweli, Mariamu na Yusufu wangeweza kukaa kwenye chumba cha wageni.

Shida ilikuwa kungekuwa na watu wengine huko pia. Na labda walikaa huko hadi wakati wa kupata mtoto ulipofika. Na Mary, ambaye anataka kupata mtoto wakati kuna watu hawa wengine wote karibu? Chumba cha wageni kilikuwa kimejaa sana.

Hakukuwa na nafasi. Kwa hivyo, hatuhitaji kufikiria Mariamu na Yusufu wakiishi kwenye hori kwenye zizi wakati wote. Wanaweza kuwa walikaa katika chumba hiki cha wageni na kisha mikazo ilipokaribia na alijua atapata mtoto, kulikuwa na watu wengi.

Na kisha wakaenda kwenye hori hii, mahali pekee pa faragha walipoweza kupata. Kwa hivyo tena, sikiliza maandishi kwa uangalifu na usiende zaidi ya kile inachosema, lakini hakikisha hatuisomi tu kwa kuzingatia mawazo na mila zetu wenyewe.

Hii ni Mhadhara wa 4 katika Historia ya Agano Jipya na Fasihi ya Dk. David Mathewson juu ya Uyahudi na Maadili ya Jamii.